

Ortaokul Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı*

Aslı YEŞİL**

F. Ayşe BALCI KARABOĞA***

Atıf için:

Yeşil, A. ve Balcı Karaboğa, F. A. (2021). Ortaokul öğrencilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı. *Journal of Qualitative Research in Education*, 28, 51-78. doi: 10.14689/enad.28.3

Öz: Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarında eşitlikçi yönde bir değişme yaratmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu bir kamu ortaokulunda 11-12 yaş aralığında 6. sınıf öğrencisi olan 15 kız ve 14 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması tercih edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmanın alt problemlerine uygun olacak şekilde araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket formu kullanılmıştır. Verilerin analizi betimsel çözümleme ile yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre mevcut koşullarda ortaokul öğrencilerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri görülmüştür. Eylem planı uygulamasından sonra ise katılımcıların cinsiyet rollerine bakış açılarının toplumsal cinsiyet eşitliği lehine değiştiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmesinin temelinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığının okullar aracılığı ile bireylere kazandırılması ve eğitim ortamlarının bu kazanıma uygun şekilde düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı, eylem araştırması.

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 13.10.2020

Düzeltilme Tarihi: 29.06.2021

Kabul Tarihi: 13.08.2021

Makale Türü

Araştırma

© 2021 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

* Bu makale Aslı Yeşil tarafından Prof. Dr. F. Ayşe Balcı Karaboğa danışmanlığında yapılan "Ortaokul Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Oluşturmaya Yönelik Bir Eylem Araştırması" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar: Kapızlı Rasim Bozbey Ortaokulu, Mersin, Türkiye, aslimirzakayra@gmail.com

*** Mersin Üniversitesi, Türkiye, aysebalci@gmail.com

Giriş

Cinsiyet, bireylerin biyolojik doğalarında olan farklara işaret ederken, toplumsal cinsiyet kadınlar ve erkeklerin toplumsal ve kültürel ilişkiler içinde biçimlenen sosyal kimlik özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet sosyal norm, inanç, gelenek ve kültür tarafından belirlenen, sosyal bir yapıyı ifade etmekte (GENIA, 2019), toplumların cinsiyetlere özgü tanımlamalarını, davranış normlarını, değerleri ve tutumlarını içermektedir (USAID, 2007). Bu durum, kültürlere göre farklılaşan cinsiyet temelli rollerin, kadın ve erkeklerden beklenen davranışların meşrulaşması anlamına gelmektedir (UNICEF, 2017). Ancak, kadınlar ve erkeklerin toplum içindeki konumları söz konusu olduğunda, toplumların çoğunluğu tarafından, erkeklige ait aktivite ve tutumların yüceltildiği ve bu durumun da, erkek alanlarının ve statülerinin yükselmesine neden olduğu görülmektedir (Francis, 2006). Bu durumda da eğitim ve kariyer olanakları, istihdam ve ekonomik kaynakların paylaşımı, siyasi temsil gibi toplumsal hayatın temel alanlarında kendini gösteren bir cinsiyet eşitsizliği oluşmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ayrışmasına ilişkin tüm kodlar neredeyse yaşamın ilk yıllarından itibaren edinilmekte ve yaşamının her döneminde bireyi etkileyebilmektedir. Alanyazında toplumsal cinsiyet rollerinin edinilmesi sürecini açıklayan farklı kuramlar olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, sosyal öğrenme kuramından hareketle, sınıf ortamında yapılan çeşitli etkinliklerle, ortaokul öğrencilerinin sahip olduğu toplumsal cinsiyet kavramı ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarındaki değişim incelenmektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre, edimsel koşullanma ve model alma süreçleri ile cinsiyet kalıp yargılarının öğrenildiği vurgulanmaktadır (Dökmen, 2015). Sosyal öğrenme kuramına göre; toplumsal cinsiyet, bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Çocuk; anne, baba, arkadaş ve okul ile, sosyal çevresindeki kadın erkek modellerini izleyerek cinsiyetine uygun rolleri öğrenmektedir (Arslangiray, 2013). Bu bağlamda Dökmen (2015) kitle iletişim araçları aracılığıyla medya kahramanlarının model alınması şeklinde de cinsiyet kalıp yargılarının aktarıldığını belirtmektedir. Bireyler toplumda var olan davranış modellerinden kendilerine bir model seçerek topluma uyum sağlamaktadır (Özdemir, 2010). Özetle, bireyler cinsiyet rollerine ya da kategorilerine uygun şekilde davranmayı gözlem, modelleme, taklit yoluyla sosyal olarak öğrenmektedirler. Bu yaklaşıma göre bütün çocukları cinsiyet açısından yansız ortamlarda eğittiğimizde ise okullar sadece eşitliği sağlamakla kalmazlar aynı zamanda toplumun nitelikli insangücü potansiyelinin gelişmesine de katkı sunmuş olurlar.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu evrensel ve tarihsel bir sorun olup uluslararası karşılaştırmaların yapıldığı çeşitli çalışmaların da konusu olmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu-Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporlarından 2020 yılına ait verileri değerlendirdiğimizde; ülkemizin toplumsal cinsiyet eşitliği sıralamasında 153 ülke arasında 130. sırada, eğitime erişimde 113, ekonomik hayata katılımında 136, siyasi güçlenmede 109. sırada ve sağlık ve hayatta kalmada 64. sırada yer aldığı

görülmektedir (WEF, 2020). Ekonomi, sağlık, siyasal katılım ve eğitim toplumsal cinsiyet eşitliğinin göstergelerini oluşturan temel alanlar olmakla birlikte eğitim yönlendirici ve aracı rolü ile diğerleri arasında öne çıkmaktadır.

Eğitim alanı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dönüşümünü sağlayacak en etkili toplumsal mekanizmalardan biridir. Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine ulaşmak için, eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerini meşrulaştıran tutumların değiştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Baydur vd., 2016). Mevcut toplumsal cinsiyet kültüründe kadınlar erkeklerle kıyaslandığında toplumsal kaynaklardan daha az pay almakta ve daha düşük statülü toplumsal konumları paylaşmaktadırlar. Bir ülkenin gelişmişliği açısından kadının toplumsal anlamda rol ve statü olarak doğru yerde olması gerekmektedir ve bunun yolu da bilinçli ve nitelikli bir eğitimden geçmektedir (Özaydınlık, 2014). CEDAW (1979) madde 10/c'de "kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi" (s. 8) gerektiği belirtilmektedir. Ancak eğitim kurumları "öğretmen davranışları, öğretim programları, eğitim materyalleri, sınıf düzenlemeleri, örtük programları, cinsiyetçi söylemleri, geleneksel rol dağılımları ve rol modelleri, cinsiyete dayalı beklenti ve mesleki yönlendirmeleri yoluyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini" (Acar-Erdol & Gözütok, 2017, s. 42) devam ettirmektedir. Aile ve çevre yapısı, yetiştirilme tarzı ve aldıkları formasyon eğitimi geleneksel olan öğretmenlerin, farkında olmadan cinsiyetçi yapının devam etmesine neden olmaktadır (Polat, 2010). Öğretmenlerde toplumsal cinsiyet eşitliği algısı gelişmedikçe öğrencilerine cinsiyetçi kodlar aktarabilmektedirler (Kılavuz, 2019). Eğitim geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine neden olmakla beraber, kadınların gizil güçlerini keşfetmesini de sağlamaktadır (Göğüş-Tan vd., 2000). Bu doğrultuda değerlendirildiğinde eğitim ve okulların, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmek yerine, toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirecek biçimde yapılandırılması gerekmektedir.

Bireyin toplumsallaşması ile yükümlü tek resmi kurum olarak okullar görülmektedir. Okullar; öğretmen beklentileri, iletişim kalıpları, kullanılan materyaller ve eğitsel uygulamaların içerikleri ile cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargıları, gizli ya da açık bir şekilde bireylere iletmektedir (Esen, 2015). Okullar aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği ortamlar olmakla birlikte, birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da olumlu tutumların kazanılabileceği fırsatlara sahiptir. Hedef kitlesini ortaokul öğrencilerinin oluşturduğu bu eylem araştırması, çocukların yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdiği okul ortamında, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi bakış açısı kazandırmak üzere gerçekleştirilmiştir. Yapılan alanyazın taramasında ülkemizde ortaokul öğrencileri ile toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik gerçekleştirilen bir eylem araştırmasına rastlanmamıştır. Eylem araştırması var olan bir problemin çözümü veya yapılan bir işin niteliğinin artırılması amaçları ile kullanılabilen bir yöntemdir. Eylem araştırmasının amacı kuramsal bilgi üretmek değil, uygulamayı iyileştirmektir (Aksoy, 2003). Aynı zamanda katılımcıların uygulamaya aktif katılımı oluşabilecek direnci kırmakta ve işbirlikli uygulamalar ise sosyal değişimleri

sağlayabilmektedir. Bu nedenler ve değerlendirmeler doğrultusunda ortaokul öğrencileri ile yapılan bu eylem araştırmasının, konuya farklı bir yöntem ile yaklaşılmasını sağlayacağı, bu ve bunun gibi çalışmalar ile toplumsal bilincin yükseltilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Cinsiyet ayrımcılığının olmadığı bir ortam, bireylere, kendilerini gerçekleştirebilmeleri açısından olumlu fırsatlar sağlayabilmektedir. Toplumsallaşmanın en önemli alanlarından biri olan eğitimde cinsiyet ayrımcılığını yeniden üreten gündelik pratiklere dikkatle odaklanılmalı, öğrenciler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farkında olarak çevrelerini sorgulayabilmelidir. Bu çalışmada; "Ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısı nasıldır?" problemi kapsamında, "Ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki görüşleri nelerdir?" ve "Ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki düşünceleri yapılacak etkinlikler sonucunda nasıl değişecektir?" alt problemlerine yanıt aranmaktadır. Bu eylem araştırması yolu ile araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinde eğitim, meslek seçimi, ev içi roller gibi konularda kadınlar ve erkekler arasında eşitlik olması gerektiği konusunda farkındalık geliştirmek amaçlanmaktadır. Katılımcıların; eğitimden meslek seçimine ve istihdama kadar pek çok konuda, yaşamları boyunca alacakları kararlarda ve davranışlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı adımlar atmalarına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

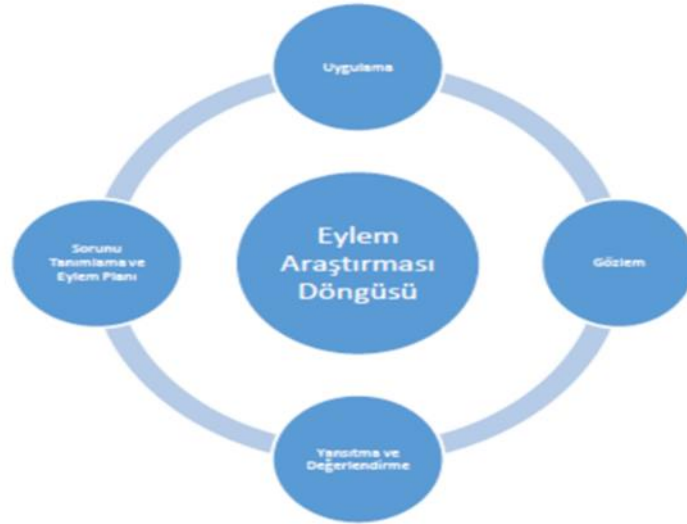
Yöntem

Araştırma Deseni

Araştırmanın; sınıfın doğal ortamında gerçekleşmesi, sürecin gerçekçi ve bütüncül olarak aktarılması amaçlandığından, yaklaşım olarak nitel araştırma ve araştırma deseni olarak ise eylem araştırması tercih edilmiştir. Cinsiyet eşitliği, toplumdaki sosyal alanlar ile doğrudan ilgili bir konudur. Eylem araştırması sosyal alanlardaki değişim ve gelişim uygulamalarını bilimsel araştırma yöntemleri ile bütünleştiren bir model olarak bilinmektedir (Balcı, 2016). Eylem araştırması deseninde, kurumda bulunan tüm paydaşlar uygulama yapabildiğinden, okulda yapılan bir çalışmada öğretmen, yönetici, eğitim uzmanı gibi kişiler uygulamalara katılabilmektedir (Yüksel, 2010). Eylem araştırmalarında öğretmenler, yaptıkları işi nasıl daha iyi yapabileceklerine yönelik araştırmalar yaparlar ve doğrudan katılım sağladıklarından kendi uygulamaları hakkında en iyi kendileri bilgi edinerek çözüm üretebilmektedirler (Artvinli, 2010). Disiplinden disipline ve araştırmacıdan araştırmacıya eylem araştırmasının basamakları değişebilmekle birlikte genel olarak gözlem, yansıtma ve eylem basamaklarından oluşmakta, eylem basamağında ise planlama, uygulama ve değerlendirme yer almaktadır (Glesne, 2015). Mevcut çalışmada da aşağıda Şekil 1'de verildiği gibi araştırma basamakları 1.Sorunu Tanımlama ve Eylem Planı, 2.Uygulama, 3.Gözlem ve 4.Yansıtma ve Değerlendirme şeklinde planlanmıştır.

Şekil 1.

Eylem Araştırması Döngüsü (Bal & Doğanay, 2014)

Eylem araştırması farklı biçimlerde sınıflandırılarak kullanılabilir. Berg (aktaran Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 334); araştırma deseni olarak eylem araştırmasını, amaçlar açısından aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır.

1. Teknik/bilimsel/işbirlikçi eylem araştırması,
2. Uygulama/karşılıklı işbirliği/tartışma odaklı eylem araştırması,
3. Özgürleştirici/geliştirici/eleştirel eylem araştırması.

Bu çalışmada Berg'in sınıflandırmasında yer alan "özgürleştirici, geliştirici, eleştirel eylem araştırması" tercih edilmiştir. Bu eylem araştırması türü, eleştirel bakış açısına sahip bir yaklaşım olması ve uygulayıcıya yeni bilgi, beceri, deneyim kazandırması nedeni ile tercih edilmiştir (Norton, 2009). Çünkü bu yaklaşımda araştırmacı uygulayıcı konumunda olup, kuram ile uygulamayı birleştirme çabası gütmektedir. Süreç içinde araştırmacı uygulamalarına eleştirel bir gözle bakabilmekte ve kendi rolünü sorgulayabilmektedir (Beyhan, 2013). Aynı zamanda mesleğinde daha yetkin hale gelerek, kendi alanı ile ilgili politikalara ilişkin görüşler de geliştirebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Gerçekleştirilen bu çalışma ile ilgili olarak sonuç ve öneriler bölümünde bu duruma ait araştırmacı görüşlerine de yer verilmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Mersin ili Silifke ilçesinde bulunan bir kamu ortaokulunda 6. sınıf öğrencisi olan, 29 öğrenci oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik durum bakımından benzer özelliklere sahip öğrencilerden oluşan çalışma grubu 11-12 yaş aralığında 15'i kız 14'ü erkek

öğrenciden oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Bu örnekleme yönteminde araştırmacı, hız ve pratiklik kazanmak amacıyla, yakın olan ve erişilmesi kolay bir durumu tercih etmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Eylem araştırmaları öğretmenlerin kendi sınıflarında araştırma yapma olanağını sağladığından, araştırmacılardan birinin sınıflarında çalışma yapılması uygun görülmüştür.

Araştırmanın katılımcıları olan ortaokul öğrencilerinin gelişim dönemi özellikleri bu araştırmanın tasarlanması, veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve etkinliklerin yürütülmesinde dikkate alınmıştır. 6. sınıf düzeyi, ergenliğe giriş olarak bilinen, erinlik dönemi olarak ifade edilmektedir. Soyut düşünme becerisinin kazanılmaya başlandığı bu dönemde bireyler, kendileri ve dış dünya ile ilgili olması gereken idealler üzerine düşünürler. Yetişkinliğe özlem duyarak onlar gibi düşünebileceklerine inanırlar (Durdu, 2013). İnsan gelişim dönemlerinde önemli bir evre olan ergenlik, çocukluktan erişkinliğe geçişte fiziksel büyüme ve cinsel gelişmenin yanında psikososyal olgunlaşmanın gerçekleştiği bir dönemdir (Akçan-Parlazvd., 2012). Bu nedenle 11–12 yaş grubunda genel olarak fiziksel, psikolojik ve davranışsal değişimin görülmeye başlandığı ergenliğe geçiş aşamasında, toplumsal kimliği kazanma ve rollere adapte olma görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcılara ön ve son anket uygulanarak veriler toplanmıştır. Eylem araştırması uygulama basamağında ise öğrencilerden etkinliklere ait günlükler toplanarak ve öğrencilere performans ürünleri yaptırılarak çalışma yürütülmüştür.

Araştırmanın durum tespiti basamağında, öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili var olan farkındalıklarını belirlemek amacıyla bir anket formu uygulanmıştır. Bu anket formu iki bölüm içermektedir. İlk bölüm; öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili düşünceleri, kadın erkek cinsiyetine yönelik metaforlar ve cinsiyete yönelik sorumluluklar ile ilgili görüşlerini, ikinci bölüm ise öğrencilerin sosyal yaşamlarında ev içi roller, meslek seçimi gibi alanlar üzerinde toplumsal cinsiyet kavramının oluşturduğu belirleyiciliği anlamaya yönelik soruları içermektedir. Eylem araştırmasında, var olan bir sorunun çözümüne yönelik bir çalışma yapıldığından, bu araştırmanın uygulama basamağından sonraki değişiklikleri belirlemek için gözlem basamağında anket formu tekrar uygulanmıştır.

Eylem Araştırmasının Uygulanması ve Verilerin Toplanması

Eylem araştırması aşağıda verilen Tablo 1’de bulunan çalışma takvimine uygun olarak planlanmış ve uygulanmıştır. Uygulama ve verilerin toplanması Mart ve Haziran 2019 arasında, 15 haftalık sürede gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1.

Ortaokul Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Oluşturmaya Yönelik Gerçekleştirilen Eylem Araştırması Çalışma Takvimi

ÇALIŞMA TAKVİMİ	2018 / 2019 Eğitim Öğretim Yılı	Eylem Araştırması Döngüsü
EYLÜL	Alanyazın Taraması	Sorunu Tanımlama
EKİM	Alanyazın Taraması	Sorunu Tanımlama
KASIM	Pilot Çalışmanın Değerlendirilmesi	Eylem Planı Hazırlama
ARALIK	Pilot Çalışmanın Değerlendirilmesi	Eylem Planı Hazırlama
OCAK	Veri Toplama Araçlarının Düzenlenmesi	Eylem Planı Hazırlama
ŞUBAT	Veri Toplama Araçlarının Düzenlenmesi	Eylem Planı Hazırlama
MART	Anket Uygulama, Video Etkinliği	Durum Tespiti ve Uygulama
NİSAN	Video Etkinlikleri	Uygulama
MAYIS	Video Etkinlikleri, Afiş Hazırlama	Uygulama
HAZİRAN	Anket Uygulama	Gözlem
HAZİRAN	Verilerin Analizi	Yansıtma ve Değerlendirme

Araştırma öncesinde Milli Eğitim Müdürlüğü ve araştırmanın yürütülmesi planlanan okulun yönetiminden gerekli izinler alınmış, ayrıca öğrenci velileri ile görüşülerek veli onam formları toplanmıştır. Öğretmen olan araştırmacı uygulamayı kendisi yaptığından araştırma ortamında katılımcı gözlemci olarak yer almış ve öğrencilerle birlikte uygulamalara aktif olarak katılmıştır. Araştırmada yapılan etkinlikler, çalışmanın yapıldığı doğal ortamda gözlemlenmiştir.

Eylem araştırmasında nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları doğrudan uygulanamadığından, geçerlik ve güvenirlik çalışması için farklı tedbirler alınmıştır. İlk olarak pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamanın ayrıntıları aşağıda açıklanmıştır. Nitel yaklaşımlarda geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için inandırıcılık, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlik ölçütleri aranmaktadır (Shenton, 2004). İnanırıcılığı sağlamanın en etkili yolu uzun süreli etkileşim olarak görülmektedir (Başkale, 2016). Onaylanabilirlik ise araştırmada, araştırmacının inanç ve önyargılarını değil, araştırma konusunu yansıtması ve araştırmanın katılımcılardan elde edilen bulguları içermesi anlamına gelmektedir (Arastaman vd., 2018). Bu çalışmada inandırıcılık ve onaylanabilirlik kriterleri sağlanmıştır. Bu araştırmada araştırmacılardan birinin uygulama ortamında öğretmen olması ve çalışmanın yapıldığı ortamda uzun süre bulunuyor olması ve öğrencilerin yaşam kültürünü tanıyor olması, karşılıklı güvene dayalı bir ortamın oluşması ve araştırmacıların önyargılarını kontrol etmesi yolları ile inandırıcılık sağlanmaktadır. Onaylanabilirlik ise katılımcıların deneyim ve düşüncelerine dayalı bulgular ile sağlanmaktadır.

Araştırmacılar mevcut durumu belirleyerek bu duruma uygun eylem planını hazırlamış; uygulama öncesi, uygulama süreci ve uygulama sonrasında verileri toplayarak analizini gerçekleştirmiştir.

Pilot Çalışma

Ortaokul öğrencilerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını sağlamaya yönelik gerçekleştirilen bu eylem araştırmasında kullanılacak veri toplama aracının uygunluğunu, yapılacak etkinliklerin verimliliğini görmek amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma araştırmaya katılacak asıl çalışma grubundan farklı olarak, 2017–2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 6. sınıfta öğrenim gören 39 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Kullanılan anket formu ve öğrenci günlüğü pilot çalışma sonucunda elde edilen verilere göre yeniden düzenlenerek son halini almıştır. Bu düzenleme sırasında, bazı ifadelerde, katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılmadığı ile ilgili sonuçlar elde edildiğinden, değişiklikler yapılması uygun görülmüştür. Pilot çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, video içerikleri tekrar incelenerek videoların izletilme sırası yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca kısa süreli videoların yaş grubuna uygun olduğu görülmüştür. Pilot uygulamada; “renklerin, müziğin, filmlerin, sporun, kıyafetlerin, mesleklerin, ev işlerinin, eğitimin, oyuncakların, dansın cinsiyeti yoktur” temalı afişlerin hazırlanması sırasında öğrencilerin yaparak, yaşayarak aktif öğrenme gerçekleştirdiği ve bu durumdan keyif aldığı gözlemlenmiştir. Görsel materyaller ve işbirlikli çalışma etkinliklerinin araştırma açısından verimli olduğu tespit edilmiştir.

Uygulama Basamağı

Araştırmacı ve katılımcıların çalışmaya aktif olarak katıldığı bu araştırma, öğrencilerin bulunduğu doğal öğrenme ortamları olan sınıfta yapılan uygulamaları içermektedir. Uygulama basamağı, 7 video ve 2 afiş çalışması olmak üzere 9 haftalık bir süreci kapsamaktadır. Video izleme çalışmaları 1’er ders saati olacak biçimde 7 hafta, afiş çalışması da 2’şer ders saati olacak şekilde 2 hafta uygulanmıştır.

Video etkinlikleri, katılımcıların videoyu izlemesi ve videodan elde edilen izlenimlerini, düşüncelerini, kişisel deneyimlerini not ettiği günlük formların yazılması şeklinde uygulanmıştır. Katılımcıların eğitim, ev içi ortam, iş yaşamı, siyasi yaşam gibi farklı alanlarda toplumsal cinsiyet ayrımcılığının farkına varacağı ve toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını sağlayabilecekleri videolar tercih edilmiştir. Katılımcıların yaş grubu dikkate alındığında dikkat dağınıklığına yol açmayan, sıkılmadan izleyebilecekleri kısa videolar seçilmiştir. Ayrıca videolar toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili farklı projelerde kullanılmış videolar arasından belirlenmiştir. Katılımcılarda eğitim, istihdam, siyasi katılım, meslek seçimi, sosyo-kültürel yaşam alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili farkındalık sağlamak için seçilen 7 video 7 haftada bir ders saati olan 40 dakika içinde izletilmiştir. Videoların süresi 2-8 dakika arasında değişmektedir.

Etkinliklerde Kullanılan Video İçerikleri

Bizim Ailede Olmaz (6.54 dk.): Bu video İsveç Başkonsolosluğu'nun desteği ile Nisan 2012-Eylül 2013 tarihleri arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) tarafından yürütülen "Çocuklar Arasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması için Ailelerin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında hazırlanmıştır. Video içeriğinde ailelerin farkında olmadan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını aktardıkları ifade edilmektedir. Ayrıca ilk öğrenmelerin gerçekleştiği ailede sosyal öğrenme ile toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenildiği görülmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=XaXuRWAf03g>).

Aramızda Ne Fark Var (7.51 dk.): Bu video, Terakki Vakfı Okulları tarafından 2011 – 2012 eğitim öğretim yılında ilkokul 1.2.3.4. sınıf ve ortaokul 5.sınıf "Çizgi Film Kulübü" ve "Haklar Sahnesi Kulübü" öğrencilerinin ortak yürüttüğü "Çocuk Hakları Çizgi Film Projeleri" kapsamında hazırlanan "Cinsiyet Ayrımcılığı" konulu videodur. Video içeriğinde çocukların cinsiyet ayrımı olmadan istedikleri oyunlarda oynayabilecekleri ve insanların cinsiyetlerine göre ayrımcılık olmadan, kalıp yargılara sokulmadan her zaman her yerde birlikte olabilecekleri anlatılmaktadır. (<https://www.youtube.com/watch?v=9EHBmhJQWvE>).

Eşitiz Beraberiz (4.17 dk.): Bu video, "Kadınlar için Daha Çok ve Daha İyi Şeyler: Türkiye'de İnsana Yakışır İş için Kadınların Güçlendirilmesi Projesi" için hazırlanmış bir videodur. Uluslararası Çalışma Örgütü ve Türkiye İş Kurumu tarafından ortak yürütülen 2013 Mart – 2018 Mart ayları arasında yürütülen, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında farkındalık yaratmayı hedefleyen bir projedir. Video içeriğinde ülkemizin cinsiyet eşitliği bakımından bulunduğu durum ve yapılabilecekler hakkında kısaca bilgi verilmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=NNO9k4EFL8s>).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Olmadan Kalkınma Olmaz (1.42 dk.): UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) Türkiye temsilciliği tarafından geleneksel cinsiyet normlarının eşitlikçi bir anlayışa dönüşmesi ve kadınların ekonomik gelişmesine engel olan faktörlerin azalması için paylaşılan bir videodur. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir insan hakları meselesi ve ekonomik kalkınmanın ana faktörlerinden birisi olduğu vurgulanmaktadır (<https://www.youtube.com/watch?v=Cl4WaOHS6S8>).

İş Hayatında Toplumsal Cinsiyet (3.12 dk.): Kocaeli Üniversitesi öğrencileri tarafından Toplumsal Cinsiyet Eşitliği dersi için hazırlanmış bir videodur. Video içeriğinde kadınların bazı meslekleri yapamayacağına dair kalıplaşmış yargılar olduğundan bahsedilmektedir. Bu gibi ön yargıların kadın yaşamı için zorluklar oluşturduğu ifade edilmektedir. Her mesleğin zorlukları olduğu ve kişiler arasında fiziksel farklılıkların olabileceği ama meslek seçiminde cinsiyete bağlı bir ayrımcılık olmaması gerektiği üzerinde durulmaktadır (<https://www.youtube.com/watch?v=4PShei5UOVe>).

Bi Maruzatım Var (3.15 dk.): Video erkek otoriteler tarafından cinsiyetçi yaklaşımı ve kadına karşı önyargıyı anlatmaktadır. Aynı zamanda ataerkil otoriteye karşı birlik

olarak kadınların yanında erkeklerin de toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığına sahip olarak beraber mücadele etmesi gerektiğini ifade eden bir içeriğe sahiptir (<https://www.youtube.com/watch?v=mNVfYrengqs>).

Pembemavi (8.43 dk.): ETCEP (Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi) kapsamında İzmir ilinde yapılan video yarışmasında ikincilik ödülü almıştır. Kadın ve erkeğin sosyal çevre tarafından toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile etiklendiği ve kalıp rollere göre hareket etmek zorunda bırakıldıkları ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp davranış ve rollerinin; akran, hemcins, karşı cins ve ebeveynler ile aktarıldığı görülmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=JwiVXvbGX2k>).

Öğrenci günlükleri, öğrencilerin uygulama aşamasında izledikleri videolar sonrasında düşüncelerini ve duygularını ifade ettikleri öğrenci günlükleri olarak tasarlanmıştır. Günlük formlarında 3 açık uçlu soru yer almaktadır:

- 1.Videoda neler anlatılıyordu?
- 2.Senin bu videoya yönelik gündelik yaşamda karşılaştığın durumlar nasıldır?
- 3.Video ile ilgili düşüncelerin, olmasını istediğin veya olması gereken durumlar nelerdir?

Günlüklerde yer alan bu sorular ile katılımcıların video içeriğini yorumlayarak analiz etmesi, video içeriğindeki durumlar ile gündelik yaşamda karşılaştığı durumlar hakkında karşılaştırma yapabilmesi ve kendi düşüncelerini içeren toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını sağlayacak yorumlar yapması beklenmiştir.

Afiş çalışmasında ise öğrenciler “Renklerin, sporun, müziğin, filmlerin, mesleklerin, ev işlerinin, oyuncakların, eğitimin, kıyafetlerin ve dansın cinsiyeti var mı?” sorusu üzerine ikişerli gruplar halinde afişler hazırlamıştır. Katılımcı sayısı 29 olduğundan bir grup 3 kişiden oluşmaktadır. İlk ve ikinci afiş çalışmasında farklı temada afiş çalışması gerçekleştirilmesi istenmiş, böylece her öğrenci iki farklı temada çalışmış bulunmaktadır. Toplam 14 grup çalışması ile 28 afiş hazırlanmıştır. Temalardan istediğini seçen öğrenciler düşüncelerini yansıtan resim, fotoğraf, haber ve sloganları araştırarak afişler hazırlamıştır. Yaparak yaşayarak öğrenme ile gerçekleştirilen etkinlik 6. sınıf seviyesi için oldukça öğretici ve eğitici bir etkinlik olmuştur.

Verilerin Analizi

Alanyazında, eylem araştırmasında kullanılan veri analiz yöntemleri betimsel çözümlene, içerik çözümlenmesi ve tümevarım çözümlenmesi şeklinde ifade edilmektedir. Bu çalışmada betimsel çözümlene kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formlarından elde edilen veriler üzerinde nitel ve nicel betimleyici analizler yapılmıştır. Betimleyici analizler ile veri seti anlamlı hale getirilerek başkaları tarafından da anlaşılır hale gelmektedir (Christensen et al., 2015). Yıldırım ve Şimşek (2013, s. 256) nitel araştırmalarda betimsel analizi “veriler sistematik ve açık şekilde betimlenir, betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri

irdelenerek bir takım sonuçlara ulaşılır" şeklinde açıklamaktadır. Katılımcıların açık ve kapalı uçlu anket sorularına verdikleri yanıtlar çerçevesinde elde edilen veriler araştırma soruları kapsamında okunmuş, sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Eylem araştırmasının durum tespiti basamağına yönelik olarak yapılan anket uygulamasından elde edilen bulgular ile gözlem basamağında yapılan anket uygulamasından elde edilen bulgular bu bölümde karşılaştırılmalı olarak sunulmuştur.

Uygulama öncesi ve uygulama sonrası uygulanan ankette katılımcıların toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri ile ilgili düşünceleri ilk olarak metaforlar aracılığı ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerden "Bana göre kadın/erkek demektir. Çünkü" ifadesindeki boşlukları doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların kadın ve erkeği tanımlarken kullandıkları metaforlar ve bunların gerekçeleri Tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 2.

*Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Kadın ve Erkek Metaforları ve Bu Metaforları Kullanma Gerekçelerine İlişkin Görüşleri**

Katılımcı	Bana göre kadın demektir.		Bana göre erkek demektir. Çünkü	
	Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası	Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
(K2)	Ev hanımı, çünkü hep ev ile uğraşır.	Güçlü, çünkü güçlüler.	Ev işi yapmaz, çünkü hep çalışır.	Eşit, çünkü kız işi de yaparlar.
(E3)	Ev hanımı, çünkü ev işlerini o yapar.	Güçlü, çünkü her işi yapıyor.	İş sorumluluğu, çünkü ihtiyaçları karşılar.	Eşit, çünkü eşit iş yapıyor.
(E2)	Ev hanımı, çünkü bütün ev işlerini yapar.	Güçlü, çünkü sadece erkeklerle değil kadınlar ile de kalkınız.	Yiğit, çünkü o evin direğidir.	Her şeyi yapabilir, Çünkü eşittir.
(E1)	Ev hanımı, çünkü kadın.	Güçlü, çünkü herkes güçlüdür.	Reis, çünkü evin erkeğidir.	Her şeyi yapabilir, çünkü eşitlik var.
(K1)	Ev işleri yapmak, çünkü kadınlar çoğunlukla ev işleri yaparlar.	Güçlü, çünkü çok iş yapıyor.	Futbol oynamak, çünkü erkekler çoğunlukla top oynar.	Sevecen, çünkü onların da mutlu olma hakkı var.
(E4)	Anne, çünkü ev temizler.	Güçlü, çünkü yetenekli.	Baba, çünkü ev için malzemeler alır.	Sevecendir, çünkü erkek de sevecen olabilir.
(K3)	Anne, çünkü anneler her şeydir.	Güçlü, çünkü kadınlar da güçlü olabilir.	Baba, Çünkü babalar korumacıdır.	Duygulu, çünkü sadece kadınlar değil erkekler de

				duygulu olabilir.
(K4)	Hanımfendi, çünkü hep güzel ve narin.	Güçlü, çünkü annem her işi yapabilir.	Baba, çünkü babalık görevini yerine getirir.	Duygulu, çünkü kendi üzüntülerini saklamak için kötü davranıyorlar.
(E5)	Hayat, çünkü onlar bizi doğurur büyütür.	Güçlülük, çünkü kadınlar da güçlüdür.	Evin direği, çünkü o eve para getirir.	Canlı, çünkü eşittir.
(K5)	Yıldız, çünkü yıldız gibi parlak.	Güçlü bir birey, çünkü erkek gibi kadın da güçlü.	Kabadayı, çünkü hiçbir işe yardım etmez.	İnsan, çünkü yaşama hakkı var.
(K6)	Çiçek, çünkü mis gibi kokarlar.	İnsan, çünkü canlı.	Kurnaz birisi, çünkü çok kurnazlar ve haylazlar.	Kadın ile aynı, çünkü toplumda aynıdır.
(K7)	Çiçek, çünkü bazen kırılabilir olabiliyorlar.	İnsan, çünkü yaşama hakkı var.	Ağaç, çünkü bazen çok sert olabiliyor.	Tatlı biri, çünkü hediyeler alır.
(E6)	Her şey, çünkü annemi severim.	İnsan, çünkü yaşama hakkı var	Delikanlı, çünkü o evin direğidir.	Şirin biri, çünkü kadına şirin derler, erkek de şirin olabilir.
(E7)	Çalışkan, çünkü her zaman iş yapar.	İnsan, çünkü yaşama hakkı var.	İşçi, çünkü eve para getirir.	Ev işi yapmak, çünkü herkes her şeyi yapabilir.
(E8)	Çalışkan, çünkü her zaman çalışır.	Savaşçı, çünkü hayatını korumak için savaşıyor	İşçi, çünkü eve para getirir.	İyi, Çünkü erkekler iyidir
(K8)	Dünyadaki en güzel şey, çünkü her şeyi yapmaya değer.	Cesaretli, Çünkü erkekler hiçbir şey yapmaz.	Kendilerinin başkanlıkları, çünkü hep kendilerini haklı çıkarırlar.	Ben, çünkü ben.
(K9)	Süslü, çünkü makyajsız dışarı çıkmazlar.	Kısa saçlı, çünkü pekiyi değildir.	Güçlü, çünkü erkeklerde kas var.	Ben, çünkü her işi yapar.
(K10)	Toplumun geleceği, çünkü geleceği onlar yaparlar.	Bir işte çalışmak, çünkü herkes istediğini yapabilir	Annenin yardımcısıdır, çünkü anneye destek olurlar.	Ben, çünkü ben erkeğim.
(E9)	Temiz, çünkü nazik.	Kendine güveni tam, çünkü her şeyi yapabileceğine inanır	Kabadır, çünkü sinirlidir.	Kadın, çünkü onlar eşittir.
(K11)	Özgürlük, çünkü kadınların özgür olma hakkı var	İyi, çünkü kadınlar iyidir	Özgürlükdür, çünkü erkeklerin özgür olma hakkı var.	Temizlik, çünkü eşitlik var.
(K12)	Çalışmak istiyorsa çalışmalı, çünkü sadece ev işi yapmamalı.	Erkek, çünkü onlar eşit.	Çocuklarının da yanında durmalı, çünkü çocuklarıyla da vakit geçirmeli.	İyidir, çünkü herkes aynı.
(E10)	İnsan, çünkü insan.	Her şeyi yapabildir, çünkü erkekler ile eşit özelliklere sahiptir.	İnsan, çünkü insandır.	Uzun saçlı, çünkü uzun saçlı olabilir.

(K13)	<i>İnsan, çünkü canlı.</i>	<i>Mesleği olan, çünkü her şeyi yapabilirler.</i>	<i>İnsan, çünkü canlıdır.</i>	<i>Bulaşık yıkamak, çünkü erkekler de ev işi yapabilir.</i>
(K14)	<i>Birey</i>	<i>Erkekler ile aynı, Çünkü toplumda eşitler.</i>	<i>Birey</i>	<i>İşçi, çünkü onlar akşama kadar çalışır.</i>
(E11)	-	<i>Başarı, çünkü çalışmalı</i>	-	<i>Adam, çünkü adamdır.</i>
(K15)	-	<i>Çalışkan, çünkü her işi yapabilir.</i>	-	<i>Güçlü, çünkü her işi yapabilir.</i>
(E12)	-	<i>Annem, çünkü kadın gibi kadın.</i>	-	<i>Geveze, çünkü erkekler hep konuşur.</i>
(E13)	-	<i>Anne, çünkü bizi çok sever.</i>	-	<i>Baba, çünkü o bizim hem annemiz hem babamız.</i>
(E14)	-	<i>Güçsüz, çünkü zariflerdir.</i>	-	<i>Babam, çünkü babam adamın dibi.</i>

*Not: 5 öğrenci uygulama öncesine katılmadığından yanıt verememiştir. İfadelerin önündeki kodlar katılımcıların cinsiyeti ve kaçınıcı katılımcı olduklarını ifade etmektedir.

Öğrencilerin kullandığı ifadelerin tümü metafor olmamakla birlikte tüm yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır. Uygulama öncesi ve uygulama sonrasında kullanılan yanıtlar arasında oldukça belirgin farklar olduğu söylenebilmektedir. Uygulama öncesinde kullanılan metaforlarda çoğunlukla, katılımcıların kadın ve erkeğin ev içi rollerine ve geleneksel cinsiyet kalıp yargılar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin kadınlara yönelik "evhanımı", "anne", "hanımefendi", "narin", "süslü", "çiçek" nitelermeleri 11 katılımcının ifadesinde yer alırken, erkeklere yönelik "baba", "yiğit", "iş sorumluluğu", "reis", "işçi", "delikanlı", "özgürlük", "güçlü", "kendilerinin başkanı", "evin direği" nitelermeleri neredeyse ön anket uygulamasına katılan tüm katılımcıların yanıtlarını yansıtmaktadır.

Uygulama sonrasında katılımcıların ürettiği metaforların büyük çoğunluğunun ise toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde bir değişim içerdiği tespit edilmektedir. Örneğin uygulama sonrası metaforlarda kadınlar için en çok tercih edilen "güçlü" metaforu 10 öğrenci tarafından kullanılmıştır. Güçlü metaforunun kullanılma gerekçelerine bakıldığında sadece erkeklerin değil kadınların da güçlü olabileceği görüşünün vurgulandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra uygulama sonrası katılımcılar tarafından cinsiyet ayrımcılığı içermeyen ve kalıp yargılar dışında kalan "çalışkan", "herşeyi yapabilen" ve "mesleği olan" ve "savaşçı" gibi anlatımlar da kadınlar için tercih edilmiştir. Katılımcıların erkekler için tercih ettikleri ifadeler içinde "sevecen", "duygulu", "tatlı" ve "şirin" kelimeleri dikkat çekmektedir. Öğrencilerin bu ifadeler ile geleneksel kalıp yargılar dışında görüş belirterek kadın ve erkeğin eşitliğini vurgulamak istedikleri düşünülmektedir. "Eşitlik" hem metafor hem de kullanılan diğer metaforların gerekçeleri içinde 8 katılımcı tarafından başvuru bir açıklama olmuştur. Uygulama sonrası ifadelerdeki bu değişimin yanı sıra "adam", "baba", "güçlü" ve "işçi" nitelermelerini uygulama sonrasında kullanan öğrenciler de olmuştur.

Kadın ve erkeklerin sorumluluklarına ilişkin düşüncelerini öğrenmek üzere öğrencilere “Sence kadın toplumda hangi sorumluluklara sahip olmalıdır?” ve “Sence erkek toplumda hangi sorumluluklara sahip olmalıdır?” şeklinde açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Kadın ve erkeklerin sorumluluklarına ilişkin düşüncelerini öğrenmek üzere öğrencilere “Sence kadın toplumda hangi sorumluluklara sahip olmalıdır?” ve “Sence erkek toplumda hangi sorumluluklara sahip olmalıdır?” şeklinde açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.

*Öğrencilerin Kadın ve Erkeklerin Sorumluluklarına İlişkin Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Düşünceleri**

Katılımcı	Kadın sorumluluklarına ait görüşler		Erkek sorumluluklarına ait görüşler	
	Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası	Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
(E2)	Ev hanımı	Kadınlar toplumda erkekler ile aynı sorumluluğa sahiptir.	Baba olup çocuklarına bakabilir.	Erkeklerde kadında istediği sorumluluğa sahip olabilir.
(E3)	Ev temizliğini sağlamak	Kadın ve erkekler aynı sorumluluğa sahip	Ev ihtiyaçlarını karşılamak	Erkek ve kadın eşit sorumluluklar alır.
(E6)	Ev işleri gibi şeyler	Kadın ve erkekler aynı	Evin ihtiyacını giderme	Kadınlar ile eşit
(E4)	Evi toplama ve yemek yapma	Erkekler ile aynı	Eve ekmek getirmeli	Erkek ve kadın aynı
(E7)	Ev işleri, yemek hizmeti	Kadın ve erkek eşit	Evli ise ev giderlerini karşılamak	Tüm sorumluluklar
(K1)	Ev işleri yapmalı	Kendi işinde olmalı	İşine gitmeli, eşine yardım etmeli	Ev işi yapıp çocuklarına bakabilmeli
(E9)	Ev işlerini yapması	Kız da erkek de istediği sorumluluğa sahip olabilir	İşine gidip çalışmalı	Erkek temizlikte yapar, işini de yapar
(E13)	-	Erkekler ile aynı sorumluluklara	-	Temizlik yapabilir, şoför olabilir, çocuk bakabilir
(K11)	Evli ise evi temiz tutma	Bence erkekler ile eşit olmalı. Bence kızlarda askere gidebilir.	İşini aksatmamalı	Hem evi süpürür, hem lambayı tamir eder. Erkek ve kız işi ayrılmaz
(K4)	Evine bakabilen, çalışabilen, bir yandan da çocuklarına bakabilen birisi olmalı.	İş sahibi olabilir, ev işleri yapabilir, araba kullanabilir.	İşine gidip çalışmalı, kumar oynamamalı, çocuklarına bakabilmeli.	Bence erkekler her sorumluluğu alabilir
(K8)	Evdeki sorumluluklarını, işindeki azme sahip olabilirler.	Hem arabayı tamir edebilir, hem de bulaşık yıkayabilir. Erkek ve kız işi ayrılmaz.	Çocuğuna ilgi göstermeli, işine vaktinde gitmeli.	İşleri olmadığında kadınlara yardım etme

(K10)	Evdeki, iş yerindeki ve toplumdaki sorumlulukları.	Bence kadın hepsinin üstesinden gelebilir	Kadına yardım	Yatağını kaldırma, düzenli yemek yeme
(K12)	Çocuklarına bakabilmeli	Ev işlerine	Çocuklarına kızmamalıdır	Ev işi yapmalı
(K6)	Çocuğuna bakmalı, işine vaktinde gitmeli.	İş yapmalı	Ders yapmada, bir şeyleri kaldırmada	Yapabileceği işleri yapmalıdır.
(K14)	Anne olup çocuklarına bakabilir.	Kadın her işi yapabilir. Araba da temizler, araba da tamir eder	Kibar, nazik, hoşgörülü, ahlaklı olmalı	Erkek öbür meslekler dışında temizlikçi de olabilir.
(K2)	Açık giyinmemelidir	Lambayı tamir eder, temizlik de yapar. Yani erkek kız işi diye ayırmaz	Kadınlara nazik olmalıdır	Bulaşıkları da yıkar, arabayı da tamir eder. Yani kız işi, erkek işi diye ayırmaz.
(E5)	Erkeğine sahip evine hanım	İç haklarına	Sabah kalktığında yatağını toplamalıdır	Kız işlerine
(E1)	Evli ise başka erkekler ile buluşmayacak.	Yapabileceği işleri yapmalıdır.	Kadınlara iyi davranmalı, erkekler güçlü kızlar zayıf diye düşünmemeli.	Onlarda kadınlar gibi ev işi yapabilir, çocuk bakabilir.
(K13)	Akıllı, ahlaklı, anlayışlı, eli yüzü düzgün olmalı.	Öbür yönleri dışında futbolcu bir karaktere sahip olabilir.	Her şeye sahip olmalıdır	Kadın erkek eşit sorumluluklar
(K5)	İşi var ise işine, yok ise çocuklarına gitmeli.	Her işe girebilmeli ve herkes ona saygılı olmalı.	Kadınların aynısı	Tüm sorumluluklar
(K3)	İşine gitmelidir, saygılı olmalıdır.	Yardım	Kimseyi incitmemek	Her şeyi sorumlulanabilir.
(K7)	Erkeklerin sahip olduğu çoğu sorumluluğa sahip olabilir.	Her şey	Kızların sahip olduğu çoğu sorumluluğa sahip olabilir.	Her şey sorumluluk olabilir.
(E10)	Her şeye sahip olmalıdır.	Her şeyi yapabilir.	O da her şeye sahip olmalıdır.	Her şey
(E12)	-	Her şeyi	-	Her şeyi yapabilir.
(E8)	Erkeklerle aynı sorumluluğa sahiptir.	Her sorumluluk	Kadınlara aynı sorumluluğa sahiptir.	Her şey olabilir.
(E11)	-	Her şey olabilir.	-	Her işi yapar
(K9)	Bence kadınlar ve erkekler eşittir.	Her iş olur.	Bence erkekler ve kızlar eşit olduğu için her şeyi yapmalı.	Her şeyi
(K15)	-	-	-	-
(E14)	-	-	-	-

*Not: 5 öğrenci uygulama öncesine katılmadığından yanıt verememiştir. 2 öğrenci uygulama sonrasında yanıt vermemiştir. İfadelerin önündeki kodlar katılımcıların cinsiyeti ve kaçınıcı katılımcı olduklarını ifade etmektedir.

Kadın ve erkeğin toplum normlarına göre belirlenen rolleri toplumsal cinsiyet ayrımcılığının temel bir göstergesi durumuna gelebilmektedir. Bu normlar doğrultusunda kadının yeri evidir ve ev işleri ile çocuk bakımı önceliğidir. Uygulama öncesinde, 29 katılımcıdan 2 öğrencinin yanıt vermediği, 6'sı dışında diğer yanıtların

bu doğrultuda şekillendiği görülmektedir. Erkeğin sorumlulukları ile ilgili görüşler incelendiğinde 2 öğrencinin yanıt vermediği, 5 öğrencinin ise “kadınlar ile aynı sorumluluklar” diyerek eşitlikçi bir bakış açısı ile yanıt verdiği, 22 öğrencinin ise geleneksel cinsiyet rolleri doğrultusunda yanıt verdiği görülmektedir.

Kadın ve erkek sorumlulukları ile ilgili görüşlerinde, uygulama öncesi geleneksel toplumsal cinsiyet tanımlamalarına uygun bir biçimde düşüncelerini belirten katılımcı öğrencilerin, uygulama sonrasında eşitlikçi ifadeler ürettikleri görülmüştür. Uygulama öncesinde kadın ile ilgili olarak ev işleri ve çocuk bakımı sorumlulukları üzerinden görüş belirten katılımcılar, uygulama sonrasında kadınlar ile erkeklerin eşit sorumluluklara sahip olduğu görüşüne yönelmişlerdir. Uygulama öncesinde erkeklerin ev dışında çalışmasına, para kazanma ve evi geçindirme sorumluluklarına vurgu yapan öğrenciler uygulama sonrasında, kadınlar ile eşit olarak, ev işi yapabileceği ve çocuk bakabileceği yönünde ifadeleri tercih etmişlerdir. Uygulama sonrası öğrenci görüşlerine göre sorumlulukların kadın erkek olarak ayrılmadığı, kadınların da erkeklerin de her şeyi yapabileceği düşüncesinin oluştuğu görülmüştür.

Katılımcı öğrencilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumlara ilişkin düşüncelerini belirlemek üzere yöneltilen “Renklerin, sporun, müziğin, filmlerin, mesleklerin, ev işlerinin, oyuncakların, eğitimin, kıyafetlerin ve dansın cinsiyeti olabilir mi?” şeklindeki soruya, evet/hayır seçenekleri kapsamında, verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4.

*Renklerin, Sporun, Müziğin, Filmlerin, Mesleklerin, Ev İşlerinin, Oyuncakların, Eğitimin, Kıyafetlerin ve Dansın Cinsiyeti Konusunda Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Görüşleri**

Cinsiyeti olabilir mi?	Uygulama Öncesi		Uygulama Sonrası	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Renklerin	6	18	1	28
Sporun	7	17	-	29
Müziğin	4	20	1	28
Filmlerin	3	21	1	28
Mesleklerin	3	21	-	29
Ev İşleri	7	17	2	27
Oyuncakların	8	16	-	29
Eğitimin	4	20	1	28
Kıyafetlerin	13	11	5	24
Dansın	9	15	3	26

*5 öğrenci uygulama öncesine katılmadığından yanıt verememiştir.

Uygulama öncesi katılımcı yanıtları çoğunlukla renklerin, sporun, müziğin, filmlerin, mesleklerin, ev işlerinin, oyuncakların, eğitimin, kıyafetlerin ve dansın cinsiyeti olmadığı yönünde ifadeleri içermektedir. Kıyafetlerin cinsiyeti olabileceğini ifade eden öğrencilerin ise kıyafet seçimi konusunda var olan toplumsal normları daha fazla

yansıttığı düşünülmektedir. Uygulama sonrasında tüm alanlarda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili görüşlerin sayısı azalmakla birlikte en fazla değişime direncin kıyafet seçimi konusunda olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargıları önemli bir başlık oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları ile ilgili yaşantıları içeren çeşitli maddeler oluşturulmuş ve araştırmaya katılan öğrencilerden doğru ya da yanlış seçeneklerini kullanarak yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenci görüşlerine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5.'de yer almaktadır.

Uygulama öncesi görüşler incelendiğinde temel ayrışma katılımcıların tüm maddeler arasında "erkeklerin sevecen olması" özelliğine yönelik görüşlerinde olmuştur. Bulgular katılımcı öğrencilerin sevecenlik özelliğini erkeklere uygun bulmadıkları yönünde çoğunlukla bir eğilimleri olduğunu göstermektedir. Diğer maddeler incelendiğinde daha küçük rakamlarla görüşlerin toplumsal cinsiyet temelinde ayrıştığını göstermektedir.

Tablo 5.

*Çeşitli Cinsiyet Roller ve Kalıp Yargılarına İlişkin Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Katılımcı Görüşleri**

ÖZELLİKLER	Uygulama Öncesi		Uygulama Sonrası	
	DOĞRU	YANLIŞ	DOĞRU	YANLIŞ
Erkek çocuklara daha fazla harcılık verilebilir.	1	23	1	28
Kız çocukların okula gitmesi erkek çocuklar kadar gerekli değildir.	-	24	-	29
Sadece erkek çocuklar oyuncak kamyon oynayabilir.	-	24	-	29
Erkekler de rengârenk kıyafetler giyebilir.	20	4	27	2
Erkekler de uzun saçlı olabilir.	21	3	28	1
Piknik gibi eğlenmeye gidilen yerlerde kadınlar yemek ve sofraya hazırlarken erkeklerin top oynayıp denize girmesi haksızlıktır.	19	5	27	2
Hem kadınlar hem erkekler güçlü olabilir.	24	-	29	-
Erkekler sevecenlik özelliğine sahip olabilir.	14	10	27	2

*5 öğrenci uygulama öncesine katılmadığından yanıt verememiştir.

Uygulama sonrasında öğrenci görüşleri incelendiğinde eğitim alma, oyuncakların cinsiyeti ve güçlü olma konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığına yönelik yanıtlar verildiği görülmektedir. Günlük yaşantılar ile ilgili durumlarda toplumsal cinsiyet ayrımcılığını işaret eden düşüncelerin azaldığı ve toplumsal cinsiyet eşitliği yönündeki görüşlerin arttığı görülmüştür. Uygulama öncesinde erkeklerin sevecen olamayacağı ile ilgili 10 görüş varken bunun uygulama sonrasında 2'ye düştüğü görülmüştür.

Tablo 6.a*Toplumsal Cinsiyet ve İş Bölümü Konusunda Uygulama Öncesi Katılımcı Görüşleri**

Kimler yapmalıdır/yapabilir?	Sadece kadınlar	Çoğunlukla kadınlar	Hem kadınlar hem erkekler	Çoğunlukla erkekler	Sadece erkekler
Kimler doktor olmalıdır?	-	-	24	-	-
Kimler futbol oynayabilir?	-	-	17	7	-
Kimler küçük kardeşine bakmalıdır?	2	3	19	-	-
Kimler müdür olmalıdır?	-	-	21	2	1
Kimler yemek yapabilir?	-	8	16	-	-
Kimler ütü yapabilir?	-	8	16	-	-
Kimler öğretmen olmalıdır?	-	-	24	-	-
Kimler ağaca tırmanabilir?	-	-	18	6	-
Kimler siyasetçi olmalıdır?	-	-	22	2	-
Kimler mühendis olmalıdır?	-	-	22	2	-

*5 öğrenci uygulama öncesine katılmadığından yanıt verememiştir.

Toplumsal cinsiyetin iş bölümü ve günlük yaşama yansımalarına ilişkin durumları içeren maddelere yönelik katılımcıların görüşlerinin yer aldığı aşağıdaki tablo, kadın erkek arasında iş bölümü konusunda bir ayrışma olup olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında toplumsal işbölümü ve cinsiyet ilişkisine yönelik sorulara yanıt olarak katılımcıların tabloyu doldurmaları istenmiştir. Sorulara verilen yanıtların dağılımı Tablo 6.a ve 6.b'de gösterilmiştir.

Tablo 6.b*Toplumsal Cinsiyet ve İş Bölümü Konusunda Uygulama Sonrası Katılımcı Görüşleri*

Kimler yapmalıdır/yapabilir?	Sadece kadınlar	Çoğunlukla kadınlar	Hem kadınlar hem erkekler	Çoğunlukla erkekler	Sadece erkekler
Kimler doktor olmalıdır?	-	-	29	-	-
Kimler futbol oynayabilir?	-	-	27	2	-
Kimler küçük kardeşine bakmalıdır?	-	2	27	-	-
Kimler müdür olmalıdır?	-	-	27	2	-
Kimler yemek yapabilir?	1	-	28	-	-
Kimler ütü yapabilir?	-	1	28	-	-
Kimler öğretmen olmalıdır?	-	-	29	-	-
Kimler ağaca tırmanabilir?	-	-	27	2	-
Kimler siyasetçi olmalıdır?	-	-	29	-	-
Kimler mühendis olmalıdır?	-	-	28	1	-

*5 öğrenci uygulama öncesine katılmadığından yanıt verememiştir.

Uygulama öncesi anket yanıtlarına göre öğrenci görüşlerinde cinsiyete özgü ayrışmalar tespit edilmiştir. Kadınların çocuk bakımı, yemek yapma, ütü yapma gibi ev içi rollerle, erkeklerin ise futbol oynama, yönetici olma, ağaca tırmanma, siyasetçi olma, mühendis olma gibi meslek alanları ve kamusal hayattaki üst statüleri işaret eden sorumluluklarla eşleştirildiği sınırlı da olsa görüşler dikkat çekmektedir. Öğrencilerin sosyalleşme süreçleri sırasında ailede ve çevrede gözlemledikleri cinsiyet temelli ev içi rol paylaşımları olduğu ve bunların yanıtlarına yansıdığı söylenebilmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin, sosyal öğrenme kuramında da belirtildiği üzere bireylere farkında olmadan var olan yaşam içinde yaşantılar yolu ile aktarıldığını göstermektedir.

Elde edilen yanıtara göre uygulama sonrasında daha önce tespit edilen futbolu çoğunlukla erkeklerin oynayacağı, ağaca çoğunlukla erkeklerin tırmanacağı, ütüü ve yemeği ise çoğunlukla kadınların yapacağı yönündeki görüşlerin azaldığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı konusunda ilerleme sağlayan katılımcıların verilen durumlara ilişkin, bu durumları hem erkeklerin hem kadınların yapabileceği yönündeki görüşlerinde artış belirlenmiştir. Bu bağlamda uygulama basamağında yürütülen etkinliklerin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı sağladığı ve eylem planının başarılı olduğu söylenebilmektedir. Sonuç olarak gerçekleştirilen bu eylem araştırmasının amacına ulaştığı ve katılımcı görüşlerinde beklenen değişimin görüldüğü ifade edilebilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, diğer sosyal eşitsizlikler gibi, tarihsel süreçte toplumsal yaşamın içinde oluşmakta, toplumsal kurumlar ve gündelik hayatla birlikte yeniden üretilmekte ve gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Eğitim kurumu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretildiği kurumlardan biri olmakla birlikte mevcut eşitsizliğin dönüştürülmesinde öncü olabilecek toplumsal yapılardan biridir. Bu eylem araştırması da bu fikirden yola çıkarak, ortaokul öğrencilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını geliştirmeyi hedeflemiştir. Hazırlanan eylem planı doğrultusunda 11-12 yaş grubu 6. sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Öğrencilerde cinsiyet eşitliği farkındalığı geliştirmek üzere çeşitli etkinliklerden oluşan bir eylem planı hazırlanmıştır. Video izleme, videolarla ilgili günlük oluşturma ve afiş hazırlama etkinliklerinden oluşan bu plan 9 haftalık bir süreçte uygulanmıştır. Kullanılan bir anket formu aracılığıyla öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası yanıtları karşılaştırılmış ve eylem araştırmasının uygulama basamağının etkililiği ve öğrenci görüşlerinde oluşan değişiklikler değerlendirilmiştir. Kapalı ve açık uçlu sorulardan ve toplamda 5 kısımdan oluşan anket formu ile öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili düşünceleri kadın erkek cinsiyetine yönelik metaforlar; sosyal sorumluluklar ve cinsiyet ilişkisi; gündelik hayatın içinden renkler, spor, müzik, filmler, meslekler, ev işleri, oyuncaklar, eğitim ve kıyafetlerin cinsiyeti; toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve toplumsal ve mesleki işbölümü konuları üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın sorunu tanımlama ve gözlem basamaklarında uygulanan bu anketle elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgulardan ortaya çıkan sonuçlar, bu bölümde alanyazın eşliğinde tartışılarak yorumlanmıştır.

Bu araştırmada ortaokul öğrencileriyle birlikte yürütülen etkinliklerde, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, yeniden üretilmesine ve toplumsallaşma sürecinde bireyler tarafından kanıksanmasına yol açan toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılara sıklıkla dikkat çekilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet rolleri ve kalıpyargılara ilişkin düşünceleri ise ilk olarak kadın erkek cinsiyetine yönelik olarak ürettikleri metaforlar ve bu metaforlar içinde gömülü olan kalıpyargılar aracılığı ile ele alınmıştır. Katılımcıların uygulama öncesinde kadın ve erkek ile ilgili ürettikleri metaforlarda toplumsal cinsiyet kalıpyargıları açısından belirgin bir ayrışma görülmüştür. Öğrencilerin kadın ile ilgili olarak ev içi ve annelik rolleri üzerinden şekillenen, erkek için ise güç ve babalık rolü etrafında kümelenen ifadeleri yoğunlukla tercih ettikleri görülmüştür. Ortaokul 6. sınıf öğrencileriyle yürütülen bu araştırmanın bulguları ile farklı kademelerde yapılan araştırmaların bulguları arasında paralellikler bulunmuştur. Örneğin Acar-Erdol ve Gözütok (2017) da ortaöğretim öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin erkeklik kavramını yiğitlik, delikanlılık, üstünlük ve güç ile ilişkilendirdiklerini tespit etmiştir. Gülbasar-Şire (2009) lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında; ev içi rollerde kızların, kamusal alan olarak nitelenen alanlarda ise erkeklerin aktif olduğu bulgularına ulaşmış, toplum tarafından belirlenen cinsiyet rolleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan cinsiyetçi iş bölümünün lise öğrencilerinin düşüncelerinde ortaya çıktığını tespit etmiştir. Şener-Özel (2019) lisans öğrencileri ile gerçekleştirdiği deneysel çalışmasında, katılımcıların kendi yaşamları hakkında öz değerlendirme yaparak mevcut cinsiyetçi tutum ve davranışlarının farkına vardıklarını saptamıştır. Yağan-Güder (2018) ise okulöncesi dönem çocuklarla ve ebeveynleriyle yürüttüğü bir araştırmada çocukların, kadın ve erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin olarak kalıpyargısal görüşleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın uygulama sonrası gözlem basamağında öğrenciler tarafından üretilen metaforlara bakıldığında, kadınların güçlü olduğu, erkeklerin duygusal olabileceği ve ev işleri yapabileceği yönündeki görüşlerin arttığı görülmüştür. Bulgular uygulama basamağındaki etkinliklerin katılımcılarda, her iki cinsiyetin de toplumda eşit sorumluluklara sahip olabilecekleri şeklinde, görüş değişikliği meydana gelmesini desteklediğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları erken yaşlardan itibaren başta aile olmak üzere çeşitli sosyalleşme ortamlarında genç kuşaklara aktarılmaktadır. Bu kalıpyargılar kadınlar ve erkekler için ayrılmış toplumsal alanlar ve güç konumları yaratmakta ve çoğunlukla kadınlar için bir dezavantaj ortaya çıkmaktadır. Kadın veya erkek herhangi bir insanda bulunabilecek çeşitli özellikler, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde kesin bir şekilde ayrılmakta ve feminen özelliklerin kadında, maskülen özelliklerin de erkekte bulunması beklenmektedir (Uygun, 2011). Kadınlara ve erkeklere atfedilen toplumsal cinsiyet özellikleri birbirine göre üstünlük zemininde tanımlandığında ise cinsiyetler açısından toplumsal eşitsizlik ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle toplumsal

cinsiyet kalıpyargıları, cinsiyet rolleri ve eşitsizlik ilişkileri konu ile ilgili farkındalık geliştirmeye yönelik bu çalışmanın merkezinde yer almıştır.

İkinci olarak öğrencilerin cinsiyet ile toplumsal sorumlulukları ilişkilendirme konusundaki görüşlerine odaklanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin toplumsal sorumluluklar ile ilgili uygulama öncesi görüşlerinde geleneksel toplumsal cinsiyet tanımlamaları normları çerçevesinde hareket ettikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğunun bu aşamadaki görüşlerine göre kadının yeri evidir ve ev işleri ile çocuk bakımı önceliğidir. Erkeğin sorumlulukları ile ilgili görüşler incelendiğinde ise öğrencilerin çoğunlukla işe gitme ve ev halkının geçimini sağlama sorumluluklarını erkeklere ait toplumsal sorumluluklar olarak ifade ettiği belirlenmiştir. Bu yanıtların toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren, ataerkil toplum yapısının kadın ve erkeklere verdiği sorumluluklar doğrultusunda şekillendiği düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen etkinlikler sonrasında ise görüşlerin kadın ve erkeklerin eşit toplumsal sorumluluklara sahip olması gerektiği yönünde bir değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Katılımcı görüşlerinin özellikle ev işleri ve çocuk bakımına odaklandığı ve hem kadın hem de erkeklerin bir iş yaşamına sahip olmanın yanı sıra bu sorumlulukları yürütebilecekleri vurgusunun yapıldığı dikkat çekmiştir. Bu bulgulardan hareketle eylem araştırması kapsamında yapılan etkinliklerin, kadınların da erkeklerin de ortak toplumsal sorumlulukları olduğu düşüncesinin oluşmasına katkı sunduğu söylenebilir.

Gündelik hayatın sıradan bir parçası gibi algılanabilen cinsiyet temelli işbölümü ve sorumluluk ayrışması, daha geniş anlamda toplumun sahip olduğu cinsiyet kültürünün bir parçasıdır. Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkeğe verdiği sorumluluklar ve toplumda bireylerin cinsiyet açısından nasıl görüldüğü ile ilgili bir kavramdır (Alisbah-Tuskan, 2012). Cinsiyetlere dair toplumsal yaşam içinde gelişen bu tanımlamalar toplumun ekonomik örgütlenme, kültür, inanışlar gibi makro süreçleriyle bağlantılı bir biçimde işlemekte ve kadınlar ve erkekler açısından ayrılmış alanlar ve ne yazıkki eşitsizlikler üretmektedir. Kadınlar ve erkekler arasında güç ve bilgiyi paylaşma, fırsat eşitliği, eşit haklar, eşit görev ve sorumluluklara sahip olma durumunda toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanabilecektir (Dinçer-Akmeşe, 2015). Türkiye’de de eğitimden çalışma hayatına, sağlıktan karar alma mekanizmalarına katılıma kadar yaşamın her alanında ciddi boyutlarda yaşanan bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği (Özaydınlık, 2014) sözkonusudur. Bu eşitsizlikle mücadele etmenin bir yolu bu konuda genç kuşaklarda farkındalık geliştirmektir.

Erkeklerin veya kadınların kültürel olarak tanımlanmış özelliklerini ifade eden toplumsal cinsiyete ilişkin tüm kodlar neredeyse yaşamın ilk yıllarından itibaren edinilmekte ve yaşamının her döneminde bireyi ve görüşlerini etkileyebilmektedir. Burt ve Scott (2002) boylamsal olarak 602 aile ile gerçekleştirdiği çalışmalarında, yetişkin ergenlerin cinsiyet rolü tutumları ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmalarında toplumsal cinsiyet rollerinin karmaşık ve sosyal olarak belirlenmiş normlar olarak hem yetişkin hem de ergenlerin yaşamlarını etkilediğini

tespit etmişlerdir. Bryant (2003) 2000 üniversite öğrencisi ile boylamsal olarak gerçekleştirdiği çalışmasında bireylerin sosyal çevresi, aktiviteleri ve öğrencilik yaşantılarındaki çeşitli deneyimlerinin, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ait görüşlerini etkilemekte olduğuna ilişkin bulgular elde ettiğini belirtmektedir. Katılımcıların 4 yıllık üniversite öğrenimi sırasında akademik katılım, kadın çalışmaları kursları ve çeşitli deneyimler ile toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin geleneksel tutumlarının azaldığı tespit edilmiştir. Toplumun sahip olduğu kültürün bireylere aktarılması, kısaca kültürlenme sırasında aile, okul, arkadaş ve diğer sosyal çevreler etkili olmaktadır. Mevcut eylem araştırması ile öğrencilerin sahip oldukları cinsiyet kalıpyargılarına eleştirel bir yaklaşım ve eşitlik lehine bir farkındalık geliştirmede bu sosyalleşme ortamlarından okulun önemine ve katkısına vurgu yapılmaktadır.

Anket çalışmasının üçüncü kısmında gündelik hayatın renkler, spor, müzik, filmler, meslekler, ev işleri, oyuncaklar, eğitim ve kıyafetler gibi alanlarından seçilen konular hakkında öğrenci görüşleri incelenmiştir. Uygulama öncesi bulgular katılımcıların yanıtlarının çoğunlukla bu alanların cinsiyeti olmadığı yönünde kendini göstermiştir. Uygulama sonrasında ise cinsiyet temelinde ayrılmış görüşlerin sayısının oldukça azalmakla birlikte direncin en fazla kıyafet seçimi ve dans konusunda olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarına ilişkin uygulama öncesi ve uygulama sonrası görüşlerinin karşılaştırıldığı anketin dördüncü kısmı harçlık verme, okula gitme, oyuncak türleri, kıyafet renkleri, saç uzunluğu, piknikte işbölümü, güçlü olma ve sevecenlik konularını içermektedir. Öğrencilerin bu alanların cinsiyetlerle ilişkilendirildiği sorulara yanıtlarının, sınırlı da olsa da toplumsal cinsiyet temelinde ayrıştığı görülmüştür. Bu kısımda yer alan gündelik yaşamda toplumsal cinsiyet ayrımcılığına işaret eden konulardaki öğrenci görüşlerinin, uygulanan etkinlikler sonrası eşitlik lehine azaldığı ve toplumsal cinsiyet eşitliği yönündeki görüşlerin arttığı görülmüştür. Benzer biçimde ortaokul 7. sınıf öğrencilerine uygulanan eğitim, siyaset, çalışma yaşamı ve meslekler konularını kapsayan cinsiyet eşitliği odaklı bir eğitim programının etkilerinin incelendiği deneysel bir araştırmada da, uygulanan eğitimin öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin algılarını somutlaştırdığı ve onlara farkındalık kazandırdığı görülmüştür (Seçgin & Kurnaz, 2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yürütülen eğitim programlarının önemli kazanımları olabileceğine ilişkin paralel bulgular literatürde başka araştırmalarda da kendini göstermiştir. Şıvgın (2015) klasik deneysel yöntem modelini kullanarak cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisini araştırdığı çalışmasında, deney grubundaki 40 çocuğa uygulanan cinsiyet eğitimi etkinlikleri ile kadın erkek rolleri, meslekler, oyun ve oyuncaklar konusunda cinsiyet kalıp yargılarının kırıldığını ifade etmektedir. Çınga (2004) cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini araştırdığı çalışmasında, katılımcılarda farkındalık sağlayacak eğitim uygulamaları gerçekleştirmiştir. Çalışma sonuçlarında katılımcıların cinsiyetçi anlatımları fark ettiği yönünde bir değişim gözlemlendiği ve öğreticinin cinsiyetçi bir dil kullanmadan eğitim gerçekleştirmesinin, öğrencilerin de cinsiyetçi dilden uzaklaşmasına neden olduğu ifade edilmektedir. Esen (2013) eğitim

fakültesi lisans öğrencileri ile yürüttüğü toplumsal cinsiyet konularına odaklanan bir lisans dersinin etkilerini incelediği araştırması sonucunda, öğretmen adaylarında cinsiyete ilişkin geleneksel değer yargılarını sorgulamaya başlama ve kendi yaşamlarından başlayan bir değişim motivasyonu kazanma yönünde etkiler gözlemlendiğini belirtmektedir.

Ataerkil toplumlar erkeğe evin geçiminden sorumlu olmak, kadına ise iş hayatından ziyade ev içi işlerden sorumlu olmak gibi roller yüklemektedir (Sis-Çelik vd., 2013). Kadınlar ataerkil toplumlarda buldukları toplumun özelliklerine göre ve en yaygın olarak ev içi alanlarda tanımlanmışlardır (Temel vd., 2006). Kadın ve erkek arasındaki geleneksel iş bölümüne bağlı toplumsal cinsiyet rolleri, kız ve erkek çocuklarının cinsiyetçi roller ile yetişmesine neden olmakta (Aktaş, 2013) ve hem kız hem de oğlan çocukları, geleceklerini tasarlama ve kendilerini ifade edebilecekleri mesleklere yönelme konusunda kısıtlanmaktadır. Bu çerçevede araştırmada uygulanan etkinliklerde yer verilen mesleki işbölümüne ve ev içi işbölümü konusuna, anketin son kısmında yer verilmiştir.

Uygulama öncesi öğrenci görüşlerinde sınırlı da olsa cinsiyete özgü ayrışmalar tespit edilmiştir. Kadınların erkeklerden daha çok çocuk bakımı ve ev içi işlerle, erkeklerin ise futbol oynama, ağaca tırmanma gibi faaliyetler ve kamusal hayattaki üst statüleri işaret eden iş ve konularla kadınlara göre daha fazla eşleştirildiği görülmüştür. Meslekler konusu, katılımcıların uygulama öncesi eşitlikçi görüşlerinin yoğunlukta olduğu bir alanı oluşturmakla birlikte etkinlik uygulamaları sonrası anket formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlarda eşitlik lehine görüşler fazlaşmıştır. Yöneticilik, mühendislik ve futbol alanları ise değişim konusunda katılımcıların çok az da olsa direnç gösterdikleri alanlar olması nedeni ile dikkat çekmiştir. Bu durumun meslek tercihleri üzerinde etkili olan geleneksel cinsiyet kültürü yetkinlik algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu bağlamda Acar-Erdol ve Gözütok (2017) cinsiyetin meslek seçiminde de bir ölçüt olduğunu, kadınların sosyal alanlardaki mesleklerle, erkeklerin teknik alanlardaki mesleklerle ilişkilendirildiğini, bu durumun bireylerin yeteneklerini ve performanslarını keşfedip geliştirmeleri önünde büyük bir engel olduğunu ifade eder. Sosyal öğrenme kuramına göre bir cinsiyetteki modeller ile davranışlar arasında var olan güçlü tutarlılık, geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirmektedir (Dökmen, 2015). Sosyal öğrenme kuramı doğrultusunda değerlendirildiğinde değişime direnç gösteren bireylerin rol model olarak gördükleri ebeveynlerinin geleneksel algısını devam ettirdikleri düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet kültürünün ve cinsiyet ayrışmasının en belirgin olarak gözlemlenebildiği alanlardan birini iş yaşamı ve meslekler konusu oluşturmaktadır. Cinsiyete dayalı işbölümü, kadınların ve erkeklerin paylaştıkları işleri tanımlarken kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerine gönderme yapmakta, bu güç ilişkilerini yeniden üretmekte ve hem toplumda hem ev içinde hangi işi kim yapar gibi bir ayrıma karşılık gelmektedir (Dedeoğlu, 2000). Bunun sonucu olarak dünyanın her yerinde dereceleri farklı da olsa kadınların çalışma hayatında birçok sorunla karşılaştıkları görülmektedir (Parlaktuna, 2010). Kamu hayatında yer almanın en önemli

konumlarından biri olan meslekler, ortaokul öğrencilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı geliştirmeyi hedefleyen bu araştırmanın da odak noktalarından biri olmuştur.

Correll (2001) bireylerin kariyer tercihleri üzerine cinsiyet kültürünün etkisini araştırdığı çalışmasında kadın ve erkeklerin farklı meslek tercihleri olduğunu ifade etmektedir. Mesleklerin erkeksi ve kadınsı olarak nitelendirilmesine yönelik algılar kadın ve erkeklerin eşit fırsatlardan yararlanamamalarına neden olmaktadır (Acar-Erdol & Gözütok, 2017). Bu nedenle mevcut araştırmada uygulanan etkinliklerde ve ankette çalışma yaşamı, meslekler ve toplumsal cinsiyet ilişkisi konusu sıklıkla vurgulanmıştır. Öğrencilerin meslekler ve cinsiyete dayalı işbölümü konusunda az da olsa sahip oldukları geleneksel kadın ve erkek alanları ayrışmasını destekleyen görüşlerinde uygulanan etkinlikler çerçevesinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Öğrencilerin eşitsiz konum ve fırsatlara yol açan toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıların farkına varması ve bu kalıp yargılardan, gelecek yaşantılarında olumsuz etkilenmelerini önlemek için okul ortamı ve eğitim kurumu önemli bir aracı olarak görülmektedir. Frieze vd., (2003) okul toplumlarında cinsiyet kültürü konusunun değerlendirilmesi ve kullanılan cinsiyet stratejilerinin gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Sırmabıyıklı (2017) toplumsal değerlerin, eğitimin her kademesinde okul tarafından aktarılarak kültürel ve sosyolojik yapının yeniden üretildiğini ifade etmektedir. Bu süreçte toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesi de söz konusu olabilmektedir. Mahaffy ve Ward (2002) toplumsal cinsiyet rollerinin ergenlerin gelecek planlarına etkisini inceledikleri çalışmalarında kız ve oğlan çocuklarının eğitim ile ilgili gelecek planlarının farklı olduğunu belirlemişlerdir. Chen vd., (2020) toplumsal cinsiyetin bilimsel kimlik üzerine etkisini araştırdıkları çalışmalarında, öğrencilerde bilimsel kimliğin oluşmasında çevrelerindeki cinsiyet rol modellerinin varlığının, okulda ve toplumsal düzeyde, öğretim ve işgücünde etkili olduğu sonucunu çıkarmışlardır. Ayrıştırıcı ve eşitsizliğe yol açan cinsiyetçi bir bakış açısı yerine, eşitlikçi bir anlayışın gelişmesi için örgün ve yaygın eğitim öncü bir rol üstlenebilir (Günay & Bener, 2011). Eğitimin ve okul kurumunun bu güçlü rolünden hareketle ortaokul öğrencileri ile yürütülen bu araştırmada toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili görüşlerde azalma ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili görüşlerde artış olduğu görülmektedir. Sonuç olarak gerçekleştirilen bu eylem araştırmasının uygulama basamağının amacına ulaştığı ve farkındalık sağladığı söylenebilmekte, katılımcılarda beklenen değişimin görüldüğü ifade edilebilmektedir.

Sonuç olarak okulun, cinsiyet eşitliği kazanımları açısından toplumsal değişimi ve dönüşümü başlatacak, ana lokomotif olarak önemli bir etkisi olduğu görülmektedir (Esen, 2013). Alanyazın incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığına daha çok kısa süreli programların olumlu etkilerine yönelik, mevcut araştırmanın da bulgularını destekler nitelikte araştırmaların yürütüldüğü gözlenmektedir (Esen, 2013; Çınga, 2004; Şener-Özel, 2019; Şıvgın, 2015). Ne var ki toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığının geliştirilmesine yönelik sürekliliği olan, eğitim politikalarının ve eğitim programlarının bir parçası olan, derslerin ve programların planlanması ve

uygulanması, eğitim ortamlarının toplumsal cinsiyet açısından ayrımcı tutumları değiştirmeye uygun bir biçimde düzenlenmesi, rencilerde gelişecek olumlu bakış açısının kalıcılığına katkı sunacaktır. Bunun yanı sıra rencilere rol model olan, değer aktarımı sürecinde temel figür olan retmenlerin hizmetncesi ve hizmetiği eğitimlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun yer almasının önemi açık bir biçimde ortadadır.

Bu çalışmanın katılımcılara aktif bir katılım sağlaması güçlü yanı olarak görülmek ile birlikte, yaratıcı drama uygulamaları gibi farklı etkinliklerle güçlendirilmiş çalışmaların yürütülmesi önerilir. Ayrıca konu ile ilgili boylamsal araştırmaların yapılması da gelecek araştırmalar için önerilmektedir.

Kaynaklar

- Acar-Erdol, T. & Gözütok, F. D. (2017). Ortaöğretim öğrencileri için toplumsal cinsiyet eşitliği öğretim programı ihtiyaç analizi: Bir anadolu lisesi örneği. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 39-65.
- Akçan Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(4), 10-16.
- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 36(36), 474-489.
- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Alisbah-Tuskan, A. (2012). Toplumsal cinsiyet toplumunda kadına biçilen roller ve çözümleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 25(99), 445-449.
- Arslangiray, N. (2013). *Üniversite öğrencilerinde beden imajının yordayıcıları olarak bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Arastaman, G., Öztürk-Fidan, İ. & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: kuramsal bir inceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya derslerini yapılandırmak aksiyon (eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21(21), 184-218.
- Bal, A. P. & Doğanay, A. (2014). Sınıf öğretmenleri adaylarının matematiksel modelleme sürecini anlamalarını geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1363-1384.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Baydur, H., Uçan, G., Şeker, D., Özpinar, S., Gerçeklioğlu, G. & Horasan, G. D. (2016). Manisa kent merkezinde yaşayan yetişkinlerde toplumsal cinsiyet tutumunun değerlendirilmesi: yöntem ve temel bulgular. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(5), 126-133.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-89.
- Burt, K. & Scott, J. (2002). Parent and adolescent gender role attitudes in 1990.s Great Britain. *Sex Roles*, 46(7/8), 239-244.
- Bryant, A. N. (2003). Changes in attitudes toward women's roles: predicting gender-role traditionalism among college students. *Sex Roles*, 48(3/4), 131-142.
- CEDAW (1979). *Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi uluslararası sözleşmesi*. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/kadınlarakarsiherturluayrimciligin.pdf
- Chen, C., Sonnert, G. & Sadler, P. M. (2020). The effect of first high school science teacher's gender and gender matching on students' science identity in college. *Science Education*, 104(1), 75-99.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz* (A. Aypay, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Correll, S. J. (2001). Gender and the career choice process: the role of biased self-assessments. *American Journal of Sociology*, 106(6), 1691-1730.
- Çingir, N. S. (2004). *Dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın dil öğretimine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 86(Güz), 139-171.
- Dinçer Akmeşe, S. (2015). *UNESCO'da toplumsal cinsiyet eşitliği*. http://unesco.org.tr/Content_Files/Content/tez/satez.pdf
- Dökmen, Z. (2015). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Durdu, M. (2013). *Duyuşsal davranış eğitimi programının erinlik dönemi çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Esen, Y. (2015). *Kadın dostu kentler eğitici kiti*. <https://www.researchgate.net/publication/304246582>

- Francis, B. (2006). The nature of gender. İçinde C. Skelton, B. Francis, & L. Smulyan (Editörler.) *The Sage handbook of gender and education* (ss. 7-17). Sage Publications.
- Frieze, I. H., Ferligoj, A., Kogovsek, T., Renner, T., Horvat, J. & Sarlija, N. (2003). Gender-role attitudes in university students in the United States, Slovenia, and Croatia. *Psychology of Women Quarterly*, 27(3), 256-261.
- Gender in Education Network in Asia-Pacific (GENIA) (2019). Toolkit: *Promoting Gender Equality in Education*
https://bangkok.unesco.org/sites/default/files/assets/article/Education/publications/GENIA2019/19_Dec_GENIA_Toolkit_1.pdf
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy & P. Yalçınoğlu, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Göğüş-Tan, M., Ecevit F. Y., & Sancar-Üşür, S. (2000). *Kadın erkek eşitliğine doğru yürüyüş eğitim, çalışma yaşamı ve siyaset*. TÜSİAD Yayınları.
- Gülbasar-Şire, G. (2009). *Lise eğitimine devam eden kırsal gençlik ve toplumsal cinsiyet: Adan ili örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Günay, G. & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Kılavuz, T. (2019). *İlkokulda cinsiyet ayrımcılığının yeniden üretimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Mahaffy, K. A. & Ward, S. K., (2002). The gendering of adolescents' childbearing and educational plans: reciprocal effects and the influence of social context. *Sex Roles*, 46(11/12), 403-417.
- Norton, L. S. (2009). *Action research in teaching and learning*. Routledge.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 93-112.
- Özdemir, M. (2010). Türkiye'deki reklamlarda toplumsal cinsiyet ve sunumu. *Milli Folklor Dergisi*, 22(88), 101-111.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye'de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230.
- Polat, S. (2010). *Eğitimde ve sınıf içi süreçlerde cinsiyetçi yaklaşımlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Seçgin, F. & Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 24-38.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22(2004), 63-75.
- Sırmabıyıklı, G. (2017). *MEB aile eğitimi programının eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Sis-Çelik, A. S., Pasinlioğlu, T., Tan, G. & Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi. *Flornance Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(3), 181-186.
- Şener-Özel, F. (2019). *Eğitim fakültelerinin lisans programlarına yönelik toplumsal cinsiyet eğitimi dersi öğretim programının tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Temel, A., Yakın, M. & Misci, S. (2006). Örgütsel cinsiyetlerin örgütsel davranışa yansımaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(1), 27-38.
- Uygun, Z. (2011). *Örgüt kültürünün kadın çalışanların kariyer gelişimi üzerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- UNICEF (2017). *Gender Equality*.
<https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>
- USAID (2007). *Gender Terminology*. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadi089.pdf
- Yağan-Güder, S. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi], Hacettepe Üniversitesi.

- WEF (2020). The Global Gender Gap Report 2020.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, A. (2010). Okuma güçlüğü çeken bir öğrencinin okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik bir çalışma. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 124-134.

Materials

- Aramızda ne fark var (2018, 3 Şubat). <https://www.youtube.com/watch?v=9EHBmhJQWvE>
- Bi maruzatım var (2018, 3 Şubat). <https://www.youtube.com/watch?v=mNVfYrengqs>
- Bizim ailede olmaz (2018, 3 Şubat). <https://www.youtube.com/watch?v=XaXuRWAt03g>
- Eşitiz beraberiz (2018, 3 Şubat). <https://www.youtube.com/watch?v=NNO9k4EFL8s>
- İş hayatında toplumsal cinsiyet (2018, 3 Şubat) <https://www.youtube.com/watch?v=4PShei5UOvE>
- Pembemavi (2018, 3 Şubat). <https://www.youtube.com/watch?v=JwiVXvbGX2k>
- Toplumsal cinsiyet eşitliği olmadan kalkınma olmaz. (2018, 3 Şubat). <https://www.youtube.com/watch?v=Cl4WaOHS6S8>

	Yazarlar	İletişim
Aslı Yeşil		
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi alanında bilim uzmanı ve Kapızlı Rasim Bozbey Ortaokulunda Fen Bilimleri öğretmenidir.		Kapızlı Rasım Bozbey Ortaokulu, Mersin/Türkiye Email: aslimirzakayra@gmail.com
F. Ayşe Balcı Karaboğa		
Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümünde öğretim üyesidir.		Mersin Üniversitesi Çiflikköy Kampüsü Eğitim Fakültesi, Mersin/Türkiye Email: aysebalci@gmail.com